

стандарту України від 28.05.2004 р. № 97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

Ключові слова: публічне адміністрування, суб'єкти публічного адміністрування, юридична особа публічного права, адміністративне право, суб'єкт адміністративного права.

Key words: public administration, subjects of public administration, legal entity of public law, administrative law, subject of administrative law.

ФУКС НАТАЛІЯ АНАТОЛІЇВНА

*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права,
кандидат економічних наук, доцент*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Введення в Україні з 24.02.2022 р. у зв'язку з військовою агресією російської федерації воєнного стану відповідно до Закону України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. № 2102-ІХ та Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. № 64/2022 на підставі Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII актуалізувало питання щодо спроможності Національного банку України (далі – НБУ) здійснювати регулювання та нагляд за банками в надскладних не прогнозованих умовах.

Банківське регулювання та нагляд на індивідуальній та консолідованій основі згідно з п. 8 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. № 679-XIV [1] є однією з інших функцій НБУ, яка забезпечує створення центральним банком держави системи норм, що регулюють діяльність банків, та здійснення контролю за дотриманням банківською системою встановлених приписів з метою забезпечення її стабільності та захисту інтересів вкладників та кредиторів банків. Згідно зі ст. 66 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III [2] державне регулювання діяльності банків здійснюється НБУ у таких формах, як адміністративне та індикативне регулювання. Реалізація цієї функції НБУ можлива завдяки наданню центральному банку держави права видавати нормативно-правові акти з питань, віднесених до його повноважень, які є обов'язковими для органів державної влади та місцевого самоврядування, юридичних та фізичних осіб (ч. 2 ст. 56 Закону України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. № 679-XIV).

Функція банківського регулювання та нагляду є однією з важливих функцій НБУ повсякчас й без сумніву набуває особливого значення в період дії особливого правового режиму – воєнного стану, за якого

банківська система стикається з новими викликами та загрозами, відвернення яких в значній мірі залежить від обґрунтованих та своєчасних рішень та дій НБУ. Зазначимо також, що на випадок введення воєнного стану або особливого періоду НБУ наділений функцією визначення особливостей функціонування банківської системи України та уповноважений визначати особливості регулювання та нагляду за банками у випадку виникнення обставин, що загрожують стабільності банківської та (або) фінансової системи країни, якщо їх наявність підтверджується Радою з фінансової стабільності (п. 20 ч. 1 ст. 7 та ст. 7¹ Закону України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. № 679-XIV).

НБУ, основною функцією якого згідно з ч. 2 ст. 99 Конституції України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР [3] та ч. 1 ст. 6 Закону України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. № 679-XIV [1] є забезпечення стабільності національної грошової одиниці, в нинішніх умовах прагне забезпечити банкам стабільні та безпечні умови функціонування та попереджати дестабілізуючі процеси в банківській системі завдяки прийняттю спеціальних рішень у сфері банківського регулювання та нагляду. На НБУ покладено одне з найважливіших і найскладніших завдань – задоволення публічного фінансового інтересу, який полягає в забезпеченні безпеки та фінансової стабільності банківської системи, захисту інтересів вкладників і кредиторів банків (ч. 1 ст. 55 Закону України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. № 679-XIV та ч. 1 ст. 67 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III). Як зазначив Голова НБУ К. Шевченко, основна мета центрального банку держави – забезпечення цінової та фінансової стабільності (а це і є результат стабільності національної валюти – *прим. Авт.*) – в умовах війни не змінилася [4].

Вітчизняна банківська система з моменту утвердження незалежності України неодноразово переживала кризові стани, іноді навіть безпрецедентні – усім відомий «банкопад» 2014-2018 рр., наслідком чого стало масове виведення неплатоспроможних банків з ринку та скорочення кількості банків зі 180 (на 01.01.2014 р.) до 82 (на 01.01.2018 р.) або на 54,4 %. Станом на 01.01.2022 р. в Україні налічується 69 банків, з яких 31 з іноземним капіталом, у тому числі 22 зі 100 % іноземним капіталом [5]. Згідно з Річним звітом НБУ за 2021 р., у звітному році вітчизняні банки мали достатні запаси капіталу та ліквідності для забезпечення стійкості щодо зовнішніх викликів [6, с. 36].

Як зазначає НБУ в Огляді банківського сектору за травень 2022 р. [7], напад росії суттєво змінив умови функціонування банківської системи України в I-му кварталі 2022 р., проте перші місяці війни вдалося протримати в помірних втратах. Тому, зважаючи на затяжний характер військових дій, що, своєю чергою, обумовлює тривале функціонування банківської системи в надзвичайно складних економічних умовах, як центральному банку держави, так й іншим банкам для прийняття виважених рішень важливо розуміти склад системних ризиків, з якими доведеться стикатися найближчим часом. Так, згідно з Опитуванням

про системні ризики фінансового сектору за травень 2022 р. [8] більшість респондентів – керівників фінансових установ очікують посилення негативних тенденцій в найближчі шість місяців, а серед основних джерел ризиків називають інфляцію, динаміку обмінного курсу, динаміку припливу іноземних інвестицій, вартість активів та якість застави, шахрайство та кібернетичні загрози, а також банкрутство фінансових установ.

В контексті зазначеного вище зауважимо, що НБУ вже був напрацьований досвід здійснення банківського регулювання та нагляду в період дії правового режиму воєнного стану упродовж короткострокового періоду з 26 листопада до 26 грудня 2018 р., на який було введено воєнний стан згідно із Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 26.11.2018 р. № 2630-VIII та Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 26.11.2018 р. № 393/2018 через загрозу широкомасштабного вторгнення в Україну збройних сил російської федерації.

На той час Постановою Правління НБУ «Про особливості функціонування банківської системи України в умовах воєнного стану» від 28.11.2018 р. № 132 (втратила чинність) було визначено перелік нормативно-правових актів НБУ, що регулювали питання функціонування банківської системи України в особливий період, пов'язані з управлінням грошово-кредитним ринком, міжбанківськими переказами та безготівковими розрахунками в національній валюті, готівковим обігом, зберіганням документів та функціонуванням інформаційних систем, припиненням, зупиненням або обмеженням діяльності банків та інше. Наявні напрацювання до певної міри стали основою для подальшої нормотворчої діяльності НБУ, спрямованої на видання документів, які застосовуються у разі введення воєнного стану або особливого періоду.

Наразі більшість таких рішень НБУ оформлюється у вигляді постанов Правління НБУ відповідно до ч. 2 ст. 56 Закону України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. № 679-XIV, проте в окремих випадках спершу необхідно внести зміни до закону. Зокрема, це стосується зупинення дії окремих норм ст. ст. 75, 76 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III щодо застосування НБУ критеріїв для прийняття рішення про віднесення банку до категорії проблемних або неплатоспроможних на період дії воєнного стану та упродовж чотирьох місяців після його припинення або скасування згідно із Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2120-IX [9].

За час повномасштабної війни в Україні з 24.02.2022 р. НБУ прийнято достатньо документів, які стосуються регулювання діяльності банків в умовах збройної агресії з боку російської федерації, серед яких виокремимо постанови Правління НБУ «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» від 24.02.2022 р. № 18, «Про

особливості підтримання ліквідності банків у період дії воєнного стану» від 24.02.2022 р. № 22, «Про деякі питання діяльності банків України та банківських груп» від 25.02.2022 р. № 23, «Про складання та подання фінансової звітності в період запровадження воєнного стану» від 07.03.2022 р. № 41, «Про використання банками хмарних послуг в умовах воєнного стану в Україні» від 08.03.2022 р. № 42, «Про діяльність банків у територіальних громадах, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)» від 05.05.2022 р. № 94, рішення Правління НБУ «Про розмір облікової ставки» від 02.06.2022 р. № 262-рш та інші.

Зазначене вище свідчить про активну діяльність НБУ, спрямовану на напрацювання досвіду банківського регулювання та нагляду в умовах воєнного стану, що слугує підґрунтям для сподівань забезпечити стабільну роботу вітчизняної банківської системи в подальшому.

Список використаних джерел:

1. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#top>
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Шевченко К. Банківська система працює надійно і стабільно попри війну. Чому це не диво та що буде далі? *НВ.Бізнес*. 2 трав. 2022 р. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/kirilo-shevchenko-valyutniy-kurs-cini-ta-stabilnist-bankivskoji-sistemi-v-ukrajini-50238688.html>
5. Основні показники діяльності банків України / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1>
6. Річний звіт Національного банку України 2021. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2021.pdf?v=4
7. Огляд банківського сектору. Травень 2022 р. / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-05.pdf?v=4
8. Опитування про системні ризики фінансового сектору. / Національний банк України. Травень 2022 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Risk_Survey_2022-H1.pdf?v=4
9. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#top>

Ключові слова: банк, банківська система, воєнний стан, банківське регулювання та надгляд, Національний банк України.

Key words: bank, banking system, martial law, banking regulation and supervision, National Bank of Ukraine.